

GENÇLERİN MESLEK SEÇİMİNDE KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Kamber Tekin LAFÇI*

ÖZET

Çalışmamızda çocukluktan yetişkinliğe geçiş süreci olan gençlik dönemindeki bireylerin meslek seçimi hakkında çalışma yapılmıştır. Bu seçimlerin gençlerdeki yansımalarının ne yönde olduğu konusu üzerinde durulmuştur. Ayrıca gençlerin yaşamının en önemli kararlarından olan meslek seçiminin nasıl yapıldığını psikolojik ve sosyolojik boyutuyla ele alınmıştır. Çünkü gençlerin bazen meslek seçerken destek olduklarını düşündükleri faktörler karşısına bir zorluk hatta engel olarak çıkabilmektedir. Meslek seçimi genellikle gelişim dönemlerinden olan ergenlik döneminde yapılmaktadır. Bu gelişim döneminin bir özelliği olarak ikilemde kalma, sosyal çevreye uyum sağlamada zorluklar ve karşı cinse olan eğilim ön planda olduğu için hayatlarının en büyük dönüm noktalarından olan meslek seçimi hususunu ıskalayabilmektedirler. Bu ıskalama fikir üretmemeye, öngörüye sahip olunamama noktasında tıkanıp kalınmaktadır.

97

Gençlerin meslek seçerken hangi kriterlere dikkat ettiği literatür taraması ile incelenmiştir. Genç bireylerin özellikle sosyal ve psikolojik etkilerle seçtiği mesleklerde toplum içerisindeki hangi süzgeçlerden geçirerek reelde nasıl meslek seçtikleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Çünkü gençlerin meslek seçerken hayal ettiği meslek ile gerçekte seçmek zorunda olduğu meslekler birbirinden farklılaşmaktadır. Bu konuda sosyolojik etkenlerin etkileri incelenmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER: Genç, Meslek, Akademik Hareketlilik

---

*Sosyolog.tknlfc.02@gmail.com

AN ASSESSMENT OF DIFFICULTIES OF YOUNG PEOPLE IN CHOOSING A JOB

ABSTRACT

In our work, we have been studying the selection of the profession of the youth during the transition period from childhood to adulthood. The question of what these elections reflect in youth is emphasized. In addition, the selection of the profession, which is one of the most important decisions of the young people's life, is handled with psychological and sociological dimensions. Because young people can sometimes turn out to be a difficulty or even an obstacle to the factors they think they support when choosing a career. The choice of profession is usually made during adolescence, which is the developmental period. As a feature of this developmental period, difficulties in staying diligent, adapting to the social environment, and the tendency towards counterinsure are the forerunners, making them unable to choose the vocation of the greatest turning point of their lives. This blindness is clogged at the point of not being able to produce ideas, not having the vision.

The criteria that the young people pay attention when choosing a profession are examined by literature review. In the professions chosen by young people especially with social and psychological influences, the way in which they pass through the filters in the society and how they choose profession in real terms has been discussed in detail. Because the profession that young people dream about when they choose a profession and the professions they really have to choose differ from each other. The effects of sociological factors have been examined in this respect.

KEYWORDS: Young, Profession, Academic Mobility

GİRİŞ

Gençliğin günümüzde meslek seçerken bazı kriterleri göz önünde tuttuğunu ve tutması gerektiği konusunda toplumca hemfikiriz. Fakat buradaki sorun gençlerin hangi değer ve normlara göre mesleklere yöneldiği önemlidir. Toplumun geneline bakıldığı zaman gençlerin asıl göz önünde bulundurması gereken kriterleri göz ardı ettiği başka çalışmalarda ispatlanmıştır. Makalemizin kaynakçalarından bir tanesi olan Türkan SARIKAYA ve Leyla KHORSID' in 2009 yılındaki “Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi: Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi” çalışmasında bu ispatlanmıştır. Bu etmenlerin başında ise gençlerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına göre meslek seçimine yönelmediği görülmektedir. Çünkü gençlerin sosyal bir çevrede yaşaması demek bu çevreden etkilenmesi anlamına gelmektedir. Bu çevrenin içerisinde yalnızca psikolojik ve sosyolojik etkilerle değil de daha pragmatik ve baskılarla meslek seçildiği görülmektedir. Gençlerin toplumsal kriterleri değil de yalnızca toplumsal baskılardan “mahalle baskısından” dolayı meslek seçmesi kişinin gelecekteki mutluluk oranını, doyum miktarını ve meslekten edilecek istifadeyi azaltmaktadır. Bunun için bireylere meslek seçimi dönemlerinde doğru rehberlik edilmesi gerektiği bir zorunluluk haline almıştır. Bunlarla beraber eğitim sisteminin de önemi ortaya çıkmaktadır. Eğitim sistemi birey dışında bir değişken olduğu için bu konuda devlet yöneticilerinin, bürokratların mesleki eğitime ve bilinçlenmeye yönelik bazı çalışmalar yapması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bunun için özellikle küreselleşmeyle beraber dünya konjonktüründen bağımsız değil de çağın teknolojik yapısı ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak ulusal ve uluslararası politikalar geliştirmek zorunluluğu mevcuttur. Aksi takdirde hem toplum içerisinde hem bireysel hem de toplumsal anlamda doyum yaşanmayacaktır. Toplumunu oluşturan bireylerin mutsuz ve mesleki anlamda doyuma ulaşmaması toplumsal refah seviyesinin düşmesine neden olacaktır.

GENÇLİK NEDİR?

Gençlik çağı insanların yaşamında en önemli, en kritik dönemlerden biridir. Bu dönemi önemli kılan birçok etken vardır. Bu etkenlerin fazlaca olması, değişkenlerin fazlaca olması “gençlik” tanımını yapmanın zorluğunu ortaya koymaktadır. Nihayetinde her bilim alanı da kendi içeriğine göre, kendi çalışma alanına göre tanımlama yapmıştır. Mesela biyoloji alanıyla ilgili gençlik tanımı, psikoloji ile ilgili gençlik tanımı, sosyoloji ile ilgili gençlik tanımı, antropoloji ile ilgili gençlik vs. bilimler kendi çalışma alanlarına göre gençlik

tanımı yapmaktadır. Genç ve gençlik kavramlarına ilişkin tam olarak görüş birliğine varılmış bulunan evrensel bir tanım henüz yapılamamıştır. Böyle bir görüş birliğine varılamamış olmasının en önemli nedenlerinin başında, gençlik çağının soyut bir kavram olmasının büyük payı bulunmaktadır. Gençlik kavramı üzerine, gerek biyolojik, gerek demografik, gerek psikolojik, gerekse de sosyolojik pek çok tanımlamaya rastlamak mümkündür (Murat; Şahin, 2011,s.4). Bizim bu makalede altını çizeceğimiz nokta gençlerin meslekleri seçim noktasıdır. Meslek dışında genç için bu dönem evlilik çağıdır, çocukluktan çıkıp daha realist düşüncelerin yerleştiği dönemdir, gelecek için atılımlar yaptığı dönemdir, geri kalan hayatı nasıl yaşayacağını kararını verdiği dönemdir... bunlar gibi birçok önemli kararları içinde barındıran önemli bir dönemdir. Gençlik çağı hayatın en önemli ve en kritik dönemlerinden birisidir. Genç insan çocukluktan kurtulmanın ve yetişkinliğin sorumluluğunu almaya başlamanın tedirginliğini yaşar (akt. Sarıkaya ve Khorshid; 2009, s.394). Genç bu dönemde yetişkin rolünü benimseyerek seçim yapar ve sorumluluk yüklenmeye başlar. Bu seçim doğrultusunda beklenti ve isteklerini gerçekleştireceği ve geçimini sağlayacağı ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir meslek seçer. Gençlik tanımları bilimden bilime değiştiği gibi toplumdaki topluma değişkenlik göstermektedir. Ülkeden ülkeye farklılıklar gösteren yaş sınırlamaları, gençlik ile ilgili politikaların uygulanışında da farklılıklar arz etmektedir. (Murat; Şahin, 2011, s.5) Çünkü gençlik dönemi hem yasal olarak hem de yasaların dışında tanımlanmak zorundadır. Yaş sınırları ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Mesela İngiltere’de gençlik yaş 13-19, Estonya 7-26, Hollanda 12-25, İspanya 14-30, Lüksemburg 12-25 ve Türkiye’de ise bu sınır 15-24 olarak görülmektedir. ILO ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası kuruluşlar gençlik dönemini 15-24 yaş grubu olarak kabul ettiğinden ve aynı zamanda 4857 Sayılı İş Kanunumuzun 71. maddesine göre, on beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasak olduğundan hareketle; genç işgücü kavramı, 15-24 yaş grubu arasında bulunan ve bir hizmet akdine dayalı olarak ücret karşılığı çalışan kişi olarak tanımlanabilir. (Murat; Şahin, 2011, s.7)

Gençlik ile beraber bir diğer önemli kavram ise kişiliktir. Çünkü kişilik de bireyin hayatı boyunca kendisiyle beraber taşıdığı önemli değişkenleri beraberinde getirir. Çünkü kişiliğin oluşumunda hayat boyu yaşanan tüm olayların etkisi vardır. Bu da kişinin geçmişinde neler yaşadığı ve gelecekte neler yaşayacağıyla ilgilidir. Kişilik; bireye özgü, benzersiz, çok değişken olmayan, belirli bir konuda bireyin sergilediği davranışlar, düşünceler ve duygular bütünü olarak tanımlanmaktadır. Kişilik ile beraber bir diğer önemli kavram ise kişinin benlik algısıdır. Benlik algısı psikolog A. Bandura’ya ait bir kavramdır ve şu şekilde tanımlanmıştır. Bireyin, belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize etme

ve başarılı olarak yapma gücüne ilişkin kendi yargısına yetkinlik denir. Diğer bir deyişle, bir kimsenin belli bir işi başarı ile yapma konusunda kendi yeterliliğine olan inancıdır (Bozgeyikli,2005, s.222). Kişinin benlik algısının gelişmiş olması kişinin meslek seçimindeki önemli arterlerden birisidir. Çünkü kişi sadece meslek açısından değil her konuda benlik algısı gelişmediği zaman herhangi bir işi yapamaz. Kişinin o işi yapabileceğine inancı kalmamış ise üstesinden gelmesi söz konusu değildir. Bu psikolojik bir süreçtir. Bu süreç sonunda ya öğrenilmiş çaresizlik oluşur ya da kendini gerçekleştiren kehanet.

MESLEK NEDİR?

Meslek, bireylerin hayatını kazanmak için yaptığı kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi, becerilere dayalı etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilir (Yanikkerem ve ark. 2004, s.61). Meslek, bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 1994, s.51; Tuzcuoğlu, 1994, s.266). Tanımlarda da görüldüğü gibi meslek insanların hayatını değiştirmek için yapılı fakat bu meslekler yine içinde yaşadıkları toplum tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde olmaktadır.

Kariyer kelimesinin yabancı dillerdeki köklerine bakıldığında, Latince “carrus” (at arabası) ve “carrera” (yol), Fransızca “carriere” (yarış yolu), İngilizce “career” (meslek) anlamlarında kullanıldığı görülmektedir. Kelimenin Türkçe kullanımında ise yaşam, iş ve meslek kavramlarını karşıladığı söylenebilir (Aytaç, 1997, s.19). Birey açısından kariyer, bir işe sahip olmanın ötesinde bir anlam taşımaktadır. Kariyerde ilerleme daha çok ön plana çıkar, sorumluluk, mesleki ve sosyal anlamda daha yüksek saygınlık elde etmeyi ifade etmektedir. Bu anlamda kariyer, başarıma duygusu, karşılaşılabilecek olanaklar, psikolojik ödüller, daha iyi yaşam biçimi gibi pek çok hususla yakından ilgilidir (Demirbilek, 1994,s.72). Kariyer ile meslek kavramları çoğu kere aynı anlamda kullanılmaktadır. Fakat özde bir ayrıntı saklıdır. O da meslek seçildiği zaman o mesleğe ait olursun, o mesleğin icracısı olursun; fakat kariyer kavramında icra ettiğin meslek yolunda ilerlemek durumu söz konusudur. Meslekte bir üst kademeye geçmektir kariyer. Bu anlamda mesleği iyi ya da kötü icra edebilirsin, kariyerde bir önceki adımdan daha iyi olmak zorundasın.

GENÇLER MESLEĞİ NASIL SEÇİYOR?

Meslek seçimi nedir? Meslek seçimi; kişinin var olan meslekler içinden, yapabileceğine inandığı, kendisine maddi ve manevi kazanç sağlayacağını düşündüğü mesleğe yönelmesidir. İdeal meslek seçimi tanımı budur. Fakat mesleklerin seçimi sahada farklıdır, işleyişi tanımdakinden farklıdır. Bunun sebepleri bu başlık altında incelenmiştir. Çünkü yukarıda bahsedildiği gibi gençliğin, kişiliğin ve özel yaşamın bireylerin hayatını çok farklı yönlere çekip farklı sorumluluklar yükleyebilmektedir. Bu bağlamda gerçekte gençlerin meslek seçerken ki bazı yöntemlerinden bahsedilecektir. Bu yöntemler;

Türkan SARIKAYA ve Leyla KHORSHID 'in "Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi: Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi"

Özlem KÖROĞLU' nun "Meslek Seçimi ile Kişilik Özellikleri arasındaki ilişkinin Belirlenmesi: Turizm Rehberliği Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma"

Türk psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi Cilt II, Sayı:17 de yayımlanan "Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi kararlarında Kendilerine Yardım Eden Kaynakların Belirlenmesi" çalışmalarındaki sayısal veriler temel alınarak incelenmiştir.

İdeal meslek seçme yöntemi ise bir sonraki başlık altında incelenecektir.

1.İş İmkânları: Günümüzde gençler meslek seçerken öncelikle dikkat ettikleri özellik iş imkânlarıdır. Gençler ilgisi yeteneği olsa dahi kendisinin bu isteklerinden vazgeçip maddi kaygılarla hangi meslekte daha kolay atanabilirim, hangi bölümden daha çabuk iş bulabilirim kaygısıyla hareket etmektedirler. Araştırmada öğrencilerin daha çok güç, beceri ve yararlılığa sahip olan ve yüksek gelir getiren meslekleri seçtikleri bulunmuştur (Sarıkaya ve Khorshid, 2009, s.405). Çünkü kişi yaşamında öncelikle maddi kaygılardan kurtulup sonra ilgi ve yeteneğine göre bir çalışmanın içerisine girmektedir. Bireyler maddi olarak sıkıntı yaşamaktan kurtulunca ilgi ve yetenekleri meslek olarak değil bir hobi olarak icra etmeye başlamaktadırlar. Gençler arasındaki tek düşünce bu değildir. Aynı zamanda Türkan SARIKAYA ve Leyla KHORSHID'in çalışmasının şu bölümü gösteriyor ki araştırmaya dahil olan öğrencilerin manevi doyumun da önemli olduğunu gösteriyor. "Öğrencilerin seçtikleri mesleklerin verdiği doyuma göre mesleği tercih etme nedenleri incelediğinde; insanlara yardım etmenin bu meslekte kendisine doyum vereceğini belirten öğrencilerin %41'inin meslek ilgili olumlu görüşleri olduğu için, yeni bilgiler öğrenmenin doyum vereceğini belirtenlerin %42,3'ünün başkalarının önerileri üzerine, farklı yerler gezip görmenin kendisine doyum vereceğini belirten öğrencilerin %30.3'ünün çaresizlik duyguları yaşadığı için, yüksek statülü bir meslek sahibi olmak isteyen öğrencilerin %33'ünün avantajları ön planda tuttuğu için mesleği seçtiği saptanmıştır."

2.Gelir Durumu: Buradaki gelir durumu ailenin gelir durumu ile ilgilidir. Gençler eğer ekonomik olarak herhangi bir sorun yaşamayan bir aileden geliyorsa küçük yaşta erkenden para kazanmanın yollarını aramadığı için uygun yaş olan 18-24 yaş arasında mesleğini daha akılcı seçebilmektedir. Fakat kişi ekonomik olarak yoksul bir aileden geliyorsa erken yaşta ailenin paraya ihtiyaç duymasından dolayı iş hayatına erkenden atılır. Bu da çocuğun meslek seçiminde karar veremeyecek durumda olmasından dolayı kararın aileye bağlı olduğunu gösterir. Bu meslek seçimleri genellikle çıraklık ile başlar. Bu durumlarda ise genç, meslek seçimi döneminde mesleğini artık seçmiştir ve genellikle mesleklerini değiştirme yoluna giderler. Ailenin sosyoekonomik ve kültür düzeyi kişinin meslek seçiminde önemli bir faktördür. Araştırmalar göstermiştir ki ekonomik ve kültürel düzeyi yüksek olan ailelerde gençler, yetenek ve ilgileri doğrultusunda destek görmektedirler. Ekonomik ve kültürel olanakları elverişsiz olan ailelerde gençler, kısa zamanda büyük kazanç getirecek veya itibar sağlayacak, moda mesleklere yönlendirilmektedir. Aile baskısının egemen olduğu hallerde ve mesleğin babadan oğula geçmesi şeklindeki geleneğin sürdürüldüğü ailelerde, gence, baba mesleğini sürdürmesi için baskı yapıldığı görülmektedir. Koşullandırma veya baskı yoluyla eğitilen bir gencin ya baba mesleğine yöneltildiği veya ailesine başkaldırarak, idealindeki mesleğe sahip olabilmek için ortamından uzaklaştığı görülmektedir (Sarıkaya ve Khorshid; 2009, s.408).

3. Ailenin Etkisi: Gençlerin meslek seçiminde ailenin etkisi bölümünün bir özelliği olan ailenin ekonomik koşulları ayrı bir başlık altında ikinci maddede incelenmiştir. Çünkü ekonomik durum başlı başına gencin meslek seçimini doğrudan etkileyebilmektedir. Bu başlık altında ise ailenin ekonomik sebepler dışındaki etkisinden söz edilecektir. Bu bölümde ele alınması gereken en önemli konu ise ailenin sosyokültürel durumudur. Bunun en bariz örneği özellikle ülkemizin doğu kesiminde ve gelişmekte olan muhafazakâr ülkelerde görülmektedir. Kadınların okutulmaması konusu... Kız çocuklarının okutulmaması demek zorunlu olarak “ev hanımı” olarak yaşamını devam ettirmesi anlamına gelmektedir. Ki “ev hanımlığı” meslek olarak demografik formlarda meslek olarak anılsa da meslek tanımına uymamaktadır. Meslek tanımı önceki bölümlerde yapılmıştır. Ailenin bir başka etkisi ise kişiliğin ve sosyalizasyon sürecinin ilk adımı olan kurum olmasıdır. Burada bazı psikologların kişilik tipleri devreye girmektedir. Carl Jung’un kişilik tipleri olan “içe dönük” ve “dışa dönük” tipler. İçe dönük tipler genellikle bireyselcidir, sanatla uğraşırlar, toplumla kaynaşmaktan hoşlanmazlar. Dışa dönük tipler ise daha toplumsalcıdır, kişiler arası uyumu ve iletişimi iyidir, grupla hareket etmekten hoşlandıkları için iş bölümü olan, insanlarla ilgilenen mesleklerle ilgilenirler. Bireycilik-toplulukçuluk, kariyer planlama ve meslek seçimi üzerinde etkili olan bir değişken

olarak görülmektedir. Bu bağlamda bireycilik değerlerinin, sınırsız ve çok yönlü kariyer yönelimlerini etkileyebileceği ileri sürülebilir (Seçer, Çınar;2011, s.53). Bireyin iyimser ya da kötümser, içedönük ya da dışa dönük yapısının olması hayata bakışını etkilemekte, dolayısıyla, bu özelliği iş yaşamına da yansımaktadır. Özellikle, asabi, karamsar, nevrotik yapıda bulunan kişilerin bu özelliklerinin işine yansımaması olağan değildir (Koroğlu;2014, s.141). Ailenin, kişiliğin temellerinin atıldığı kurum olduğuna da değinmiştik. Dolayısıyla aile çocukların nasıl bir kişilik yapısına sahip olacağına doğrudan etki etmektedir. Kişilik tipleri de gençlerin nasıl bir meslek seçeceğinde önemli etkisi olduğu aşikârdır. Bir diğer psikolog James Marcia'nın "Kimlik Statüleri" kuramı ve bunlara sonradan ek iki tane daha kimlikten bahseden Erik Erikson'dur. Marcia gençlerin meslek seçiminde ailelerin etkisini inceleyerek kimlik statülerinden bahseder. Bunlara kısaca değinmek gerekir.

Başarılı Kimlik: Bu dönemde ergenin kararları tutarlıdır ve geçerlidir. Bireyin kendi tercihleriyle kimlik krizini tamamlaması ve çözümlemesi söz konusudur. Bireyler herhangi bir kararsızlık durumunda (bunalım durumunda) etkin karar alarak tercih yaparlar. Verdikleri kararların doğru olduğunu kabul ederler ve kararlardan memnundurlar. Diğer insanların kendisini kabul ettiğine inanırlar. Bu durumdaki bireyler kendi ailelerinin ve sosyal çevrelerindeki bireylerin dini, siyasi ve geleneksel inançlarını incelemişler ve kendilerine uygun olanları tercih ederek kimliklerine uygun olmayanlardan vazgeçmişlerdir.

İpotekli/Engellenmiş/Erken Bağlanmış Kimlik: Ergen kendine özgü bir kişilik oluşturamamakta, çevresinin yönlendirmesine ihtiyaç duymaktadır. Birey birilerinin bağımlılığına girer ve bu kişilerin düşünce, karar ve hayallerine ulaşmayı ister. Bu bireyler başka seçeneklere ilişkin hiçbir araştırma yapmaksızın ya da başka seçeneklerle ilgili sınırlı araştırmalarla ailevi değerlere sıkı sıkıya bağlanmışlardır. Kimlikle ilgili tüm kararlar anne-baba, deneyimli ya da otorite olarak kabul edilen diğer kişiler tarafından alınmıştır. Birey, benlik arayışına hiç girmez. Anne-babanın ya da diğer yetişkinlerin kendisi için belirlediği kimliğe girer.

Gecikmiş/Beklemeli/Moratoryum/Askıya alınmış Kimlik: Ailenin ve sosyal çevrenin tercihleri ile kendi tercihleri arasında sıkışıp kalmışlardır. Bu kararsızlık nedeniyle hiç karar vermemeyi ve hiçbir şey yapmamayı tercih edebilir, başıboş dolaşırlar. Bu tür kararsızlık, erteleme, gözden geçirme ya da kendini dinlendirme sürecine yani moratoryum kişiliğine girerler. Bu nedenle öğretmenlerin ve anne-babaların bu dönemde ergenlere oldukça çaba gerektiren uzun vadeli hedefler değil; kısa vadeli ve daha az çaba gerektiren hedefler koyması daha uygun olur.

Kargaşalı /Dağınık Kimlik: Bu statüdeki bireyler çeşitli seçenekleri incelemiş olsalar bile yaşamlarında belli bir yönelme yapmamış kimselerdir. Bu tür bireylerde kimlik bunalımı yoktur. Kimliksiz olmak onları rahatsız etmez. Kimlik konusunda bir girişimleri yoktur. Bu statüdeki ergenler kriz yaşamazlar, ciddi bir şekilde seçenekleri araştırmazlar. Kararlarını durumdan duruma değiştirirler.

Erikson'un Diğer Kimlik Statüleri

Gölgelenmiş Kimlik: Bireyin seçiminde ailenin baskı ve zorlaması vardır. İpotekli kimlikte seçim aile isteklerine uygun yapılırken gölgelenmiş kimlikte bu seçim baskı altında gerçekleşir.

Ters Kimlik: Bazı durumlarda ergenler ebeveynleri ve yaşadıkları toplum tarafından istenmeyen kimlik türlerini seçebilmektedirler. Örneğin; eğlence olsun diye hırsızlık yapan bir savcının kızı. Hiç kimse olmaktansa “kötü” biri olmayı tercih ederler.” (<https://egitimvaktim.com/marcianin-kimlik-statuleri/>)

Görüldüğü gibi ailenin kişiliği ne denli etkilediği ve kişiliğin de gelecekte meslek seçiminde ne derece önemli olduğunu psikologların kuramları da desteklemektedir. Bunun dışında bazı araştırmalar da bunu destekler niteliktedir. Araştırmamızda gençlerin yaşamlarında en fazla ailesine değer verdiği görülmektedir. Bu sonuç, gençlerin ailesinin isteklerine uyduklarını, bazılarının ailesini memnun etme isteği nedeniyle kendilerinin istemedikleri meslekleri seçtiklerini düşündürmektedir (Sarıkaya ve Khorshid; 2009, s.404). Bir başka çalışmada ise şu sonuç ortaya çıkmıştır. ...Bununla birlikte yapılan araştırmalarda meslek seçimi ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler de araştırılmış ve ikisi arasında önemli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlara benzer şekilde Y. KUZGUN insanın gününün üçte birini mesleki faaliyetlerin doldurduğunu, bu faaliyetlerin bireyin kişisel özelliklerine, yetenek ve ilgilerine uygun olması halinde mutluluk ve doyum yaşanabileceğini ifade etmektedir. A. TEMEL de meslek ile kişilik özellikleri arasında önemli bir bağ olduğunu ve kendi kişiliğine uygun mesleği seçen bireylerin yaptıkları işten daha fazla haz aldıklarını ve başarılı olduklarını belirtmektedir. Ona göre bir kimsenin kendisine uygun mesleği seçebilmesi için önce kişilik özelliklerini tanımlaması gerekmektedir (akt. Köroğlu;2014, s.140).

4.Sosyal ve Kültürel Çevre: Bireylerin hayatına yön veren en önemli etkenlerden bir tanesi de kişinin sosyal ve kültürel çevresidir. Bireyler içinde yaşadığı toplumda mutlu yaşayabilmesi için içinde bulunduğu grubun, topluluğun veya çevrenin değer ve normlarını göz önünde tutarak yaşamak zorundadır. Bu değer ve normlar kişiliğin oluşmasında en az aile kadar etkilidir. Çünkü bireyler belirli yaş dönemine kadar aile içerisinde kalsa da belli bir

yaştan sonra –ki bu yaş yasal olarak 18 yaşını doldurmaktır- aileden uzaklaşıp toplumla etkileşim haline girmeye başlar. Kişiliğin oluşumuna dair sosyal ve kültürel çevrenin etkisinin ne denli önemli olduğunu şu atasözü de göstermektedir. “Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.” Sosyal ve kültürel çevreye dair ailelerin de çocuklarına öğütleri genelde nasıl bir arkadaş seçmesi gerektiği yönündedir. Henüz çocuk yaşta iken okulda çalışkan öğrencilerle zaman geçirmesi söylenir. Bu ve buna benzer örnekler toplumumuzda fazlaca mevcuttur. Bu düşüncenin temeli çocuğun ileride toplum tarafından daha fazla kabul görmüş, statüsü yüksek meslekler seçmesi içindir. Ailenin sosyoekonomik ve kültür düzeyi kişinin meslek seçiminde önemli bir faktördür. Araştırmalar göstermiştir ki ekonomik ve kültürel düzeyi yüksek olan ailelerde gençler, yetenek ve ilgileri doğrultusunda destek görmektedirler. Ekonomik ve kültürel olanakları elverişsiz olan ailelerde gençler, kısa zamanda büyük kazanç getirecek veya itibar sağlayacak, moda mesleklere yönlendirilmektedir (Sarıkaya, Khorshid; 2009, s.408). Bunun bir de toplumdaki topluma fark etmesi durumu söz konusudur. Her ülkenin kendince değerleri, kuralları, yaşama biçimi, coğrafyası vs. değişkenler meslekler konusu da etkilemektedir. Öyle ki bu durum gençlik yaş dönemlerinin yaş sınırlarını dahi etkilemektedir. Bazı ülkelerin yaş sınırlarından yukarıda bahsedilmiştir. Sosyal ve kültürel çevrenin, kariyer yönelimlerini ve tercihlerini etkilediği yaygın bir düşüncedir. Bu yüzden uluslararası farklılık ve benzerliklerin kariyer tercihlerini nasıl etkilediği ilgi çekici bir araştırma alanıdır. Kültürel değerlerin, özellikle kişilerarası ilişkileri düzenleyen değerlerin, kariyer geliştirme sürecinde önemli etkiye sahip olduğu savunulmaktadır (akt. Seçer, Çınar; 2011, s.53) Bu konuda yapılan araştırmaların ülkelerde iş alımlarında işverenlerin nelere dikkat ettikleri, hangi ölçütlerle mesleğe eleman aldıkları değişmektedir. Çünkü bahsedildiği gibi ülkelerin değerleri ve kültürleri insanların ne istediği ve nasıl biri olması gerektiği konusunda önemli bir ölçüttür. Kültürün bireycilik boyutu, iş arama davranışına da önemli etki yapabilmektedir. Çin ve Amerika Birleşik Devletleri’nde kişilerin iş bulmak için kullandığı sosyal ağların işleyişinin araştırıldığı bir çalışmada, her iki ülkede de bireylerin iş bulmak için kişilerarası ilişkilere güvendiği görülmüştür. Ancak toplulukçu yönü baskın olan Çin kültüründe bireylerin daha yakın çevresiyle ve birincil ilişkilerle iş aradığı görülürken, bireyci bir kültüre sahip Amerika Birleşik Devletleri’nde daha uzak ve geniş bir çevre ve ikincil ilişkilerin iş aramada kullanıldığı görülmüştür... Hintli işletme öğrencilerden seçilen bir örneklem ile yapılan araştırmada, bireycilik düzeyi yüksek olan öğrencilerin, para, sosyal prestij ve kariyerde ilerleme gibi unsurlara daha fazla değer verdikleri görülmüştür. Ayrıca bu öğrencilerin kariyer tercihlerinde ailelerinin ve ait oldukları sosyal ağların anlamlı bir etkilerinin olmadığı görülmüştür (Seçer, Çınar; 2011, s.54).

5. Yaşanılan Yerleşim Yeri: Genel olarak insanların ve bilhassa gençlerin yaşadıkları yerleşim yerleri bireylerin yaşam şeklini, hayata bakışını hatta konulara bakış açısını bile etkilemektedir. Tabi bu bakış açısını etkileyen tek etmen değildir. Bunun yanında teknolojinin de gelişip en ücra köşelere kadar taşınmış olması etkilidir. Köyde yaşayan gençlerin hayat şartları bakımından daha zor bir durumda oldukları malumdur. Tabi bu malumat gençlerin meslek seçimini etkilemektedir. Gençler bu konuda daha kolay iş bulunabilen, daha rahat meslekleri tercih ettikleri bazı araştırmalar göstermektedir. Kırsal kesim gençlerinin çiftçilikten yorulduğunu ve bu işten haz duymadıklarını kendi ebeveynlerinden tecrübe etmektedirler. Bu yorgunluk ve kırsal kesim şartları gençlerin başka çarelerinin olmadığı duygusuna kapılmalarına neden olmaktadır. Teknoloji ile birlikte gençlerin dünyaya açılmaları daha kolay olmuştur, fakat bunu hayata geçirme durumu oransal olarak çok düşüktür.

Gençlerin yalnızca kırsal kesim ve kentsel kesim şeklinde yerleşim yeri ayırımı yapmak çok da doğru bir çıkarsama olmaz. Bunun yanında büyük şehir ve küçük şehir ayırımı, doğu kentleri ve batı kentleri gibi değişik varyasyonlarda yerleşim yerleri ayırt edildiği zaman daha anlamlı sonuçlar elde edilebilir. Çünkü büyük şehirde yaşayan gençlerin meslek aralıkları ve seçenekleri daha fazladır. Küçük şehirde yaşayan gençlerin meslek aralığı daha düşük olup seçenek sayısı daha azdır. Tabi bu oran küreselleşmeyle beraber düşse de sonuç yine aynıdır. Öğrencilerin yaşadıkları yerleşim yerlerine göre mesleği tercih etme nedenleri incelediğinde; ilçede yaşayan öğrencilerin %36'sının meslekle ilgili olumlu görüşleri, Büyükşehirde yaşayan öğrencilerin %19,4'ünün başkalarının önerileri üzerine, köyde yaşayan öğrencilerin %27,4'ünün çaresizlik duyguları yaşadığı için, %34,2'sinin avantajların ön planda olduğu için mesleği seçtiği saptanmıştır. Yapılan ki- kare analizinde (n:1000) bu farkın anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2=14,885$ s.d = 9, $p=0,094$, $p<0.05$). Yaşamı boyunca en uzun süre köyde yaşayan öğrencilerin avantajların ön planda olması üzerine meslek seçimini yapma oranı, diğerlerinden daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç köyde rahat yaşam koşullarının olmayışı, günlük yaşamda bedensel güç de gerektiren tarım, hayvancılık gibi işlerle uğraşıldığı için üniversiteyi kazanarak bir meslek sahibi olmak istemeleri ve köydeki yaşamdan kurtulmak istemelerine bağlanabilir (Sarıkaya, Khorshid; 2009, s.407).

6. Rol Model ve Rehberlik: Gençlerin özellikle son dönemlerde kendilerine rol model olarak gördükleri insanların mesleklerinden etkilendikleri görülmektedir. Bu rol model en başta gençlerin öğretmenleridir. Bu yüzdendir ki gençlerin birçoğu öğretmenlik mesleğinden etkilenmektedir. Bunun yanı sıra televizyon, internet gibi medyanın yaygınlaşmasıyla beraber gençlerin izledikleri film, dizi karakterlerinden de etkilendikleri gözlemlenmektedir. Tabi

bunun dışında gençlerin rehberlik modellerinden etkilendikleri de göz ardı edilmemelidir. Ragıp Özyürek ve Meral Kılıç-Atıcı'nın 2002 yılında yayımlanan araştırma sonucunda şöyle bir bilgi ortaya konulmuştur. "Bu araştırmanın bulgularına bir bütün olarak bakıldığında, öğrenciler meslek tercihlerini belirlerken en çok sınıf ve ders öğretmenlerinden, alan seçiminde kendilerine tanınan seçim özgürlüğünden; derslerdeki başarı durumlarından, derslere karşı olan ilgilerinden, dersane deneme sınavları ile ÖSS'den ve meslekler rehberi kitaplarından yararlanıyor görünmektedirler." Günümüzde özellikle lise son sınıfta meslek tanıtımları ile ilgili rehberlik servisleri meslek tanıtımı konusunda gençlere yönelik hizmetler sunmaktadır. Bu konuda gençleri daha iyi bilgilendirmek ve yönlendirmek adına bazı meslek adamlarını okula davet ederek meslekleri hakkında bilgi toplamalarını sağlamaktadırlar. İmkânları daha gelişkin okullarda ise üniversite ziyaretleri ile bölümler tanıtılmaktadır. Gençler bu yolla daha fazla meslek çeşidi, mesleklerin çalışma sistemini görmektedirler. Bu da gençlerin daha doğru meslek seçimi yapmaları konusunda ilgileri doğrultusunda bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır.

7. Toplum Baskısı: Toplum baskısı başlığı adı altında yalnızca bire bir, bireye yapılan fizyolojik, somut baskılar değil aynı zamanda bireye uygulanan psikolojik baskılar da algılanmalıdır. Mesela derslerinde başarılı olan bir bireyin müzik alanına ilgisi olabilir. Bu kişinin herhangi bir etkiye maruz kalmadan başka prestijli bir meslek (doktorluk, mühendislik vs.) dalına yönelmesi durumunda toplumun psikolojik baskısından söz edilir. Çünkü birey toplumun değerlerin bağımsız olamayacağı için müzik alanını hobi olarak yapmaya başlamaktadır. Bu kişi yalnızca prestij için bir meslek seçtiği zaman hem başarı konusunda hem de bireyin mutluluğu konusunda sekteye uğraması söz konusudur. Dolayısıyla birey kendi ilgi ve yeteneklerine göre seçim yapmalıdır ki başarı da mutluluk da optimum düzeye ulaşabilsin. Birey; yetenek, ilgi ve istekleri doğrultusunda meslek olarak seçtiği alanda başarılı, verimli ve mutlu olur. Özelliklerini göz önünde tutmadan rastgele seçim yaptığında başarısız, verimsiz ve mutsuz olur. Bu nedenle birey, meslek seçerken kendi özellikleri ile seçeceği mesleğin nitelikleri arasında uygunluk olmasına dikkat etmelidir. (akt. Sarıkaya, Khorshid; 2009, s.394). Bu düzenin sağlanabilmesi için de ülkenin siyasi ve eğitim politikaları bu konuda bireye yasal bir destek sağlamalıdır.

8. Mezun Olunan Lise: Bireylerin meslek seçimi birçok psikolog tarafından ortalama 18-24 yaşları arasında seçildiği düşünülse de bu kanının bir de istisnai boyutu vardır. Bireylerin özellikle ülkemizdeki geçmiş eğitim sistemlerinde mezun olunan lise, öğrenciler arasında büyük bir handikap yaratmaktaydı. (2017 yılı itibari ile mezun olunan liselerin kat sayı farkları ortadan kalkmış olması bu handikabı ortadan kaldırmaktadır.) Mesela imam hatip

lisesi mezunu bir öğrenci veya meslek lisesi öğrencisi veya öğretmen lisesi öğrencisi... Bu öğrenciler birbirlerinin alanları ile ilgili bölüm seçmemekteydi seçse bile ağırlıklı ortaöğretim başarı puanı düşmekteydi. Kendi bölümleri ile ilgili bir bölüm seçme durumunda ise ağırlık ortaöğretim başarı puanı normalden daha fazla verilmekteydi. Bu sistemde öğrencilerin başarı puanları bölüm seçmeyi etkilediği için öğrenciler lise döneminden itibaren mesleğe yönelmek zorunda kalmıştır. Bu değişkenler sebebiyle öğrencilerin “nitelikli liseleri” tercih etme eğiliminde olduklarını söylemek mümkündür. Sarıkaya ve Khorsınd’ın 2009 yılı araştırma sonucunda şu bilgiye ulaşılmıştır. “Öğrencilerin %44,6’sının ise fen bilimleri ile ilgili bir fakülte/yüksekokulda okudukları görülmektedir. Fen bilimlerini seçen öğrenci sayısının daha fazla olmasının sebebi günümüzde fen bilimleri mezunu öğrencilerinin daha kolay iş bulmasına bağlanabilir.”

9. Puan Yeterliliği ve Tekrar Sınava Girmemek: Öğrencilerin meslek hayatına dair okulla ilgili meslek seçiminin en önemli virajı üniversitedeki okuduğu bölümdür. Genç okuduğu bölümde tam olarak mesleğini seçmiştir ve artık bölüm ile ilgili iş bulmaya yönelmektedir. Puan yeterliliği de iş imkânı, maddi koşullar ve statü ile bağlantılı olarak kişinin hangi mesleği seçeceği konusunda asıl değişkendir. Bu puan yeterliliği kişinin üniversite seçme sınavlarında aldığı puanların seçeceği bölüme (mesleğe) yetip yetmeme durumudur. Yine bireyler burada istediği bölüme yerleşebilecek puanı aldığı durumda meslek seçme konusunda sıkıntı bulunmamaktadır. Fakat birey istediği bölümden daha yüksek veya daha düşük puan aldığı durumlarda kişinin bölüm tercihi değişmektedir. Öğrenci istediği bölümden daha düşük puan aldığı zaman istediği bölüme yerleşememektedir. Bu durumda öğrenci ya başka bir bölüm seçmek zorunda kalmaktadır ya da tekrardan sınava girmek zorunda kalmaktadır. Başka bir bölüm seçmek durumunda kalındığı zaman puan yeterliliği değişkeninin meslek seçimi üzerindeki etkisi ortaya çıkmaktadır. Tekrar sınava girmek de öğrenci için yeni bir yılın boşa gitmiş olması, tekrar sınava girmenin psikolojik etkisi, yaşanan sınav stresi ve mali külfetin tekrarlanması durumundadır. Birey burada psikolog S. Freud’un “kaçınma kaçınma” çatışma çözme sürecine girmektedir. Birey burada ya istemediği bir bölümü seçmek zorunda kalacaktır, ya da tekrardan sınava girmek zorunda kalacaktır. (Öğrenci iki durumda da memnun olmasa da bir tercih yapmak zorunda kalacaktır.) Bir diğer durum öğrenci istediği bölümden daha yüksek puan alma durumudur. Bu hallerde birey istediği bölümü seçme imkânı vardır. Birey istediği bölümü seçme özgürlüğüne sahipse sıkıntı yoktur. Uygun şekilde meslek seçilmiş olur. Fakat diğer meslek seçme değişkenleri (iş imkânı, aile etkisi, toplum baskısı, gelir durumu vd.) duruma dahil olunca birey ilgi ve yeteneği dışında meslek seçmek durumunda kalmaktadır. Çalışmamızda 351 ve üstü puan alan öğrencilerin meslekle ilgili

olumlu görüşleri olduğu için meslek seçimini yapma oranı diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur. Bu araştırma sonuçlarına göre 351 ve üstü puan alan öğrencilerin meslek hakkında olumlu görüşlerinin daha fazla olmasını, yüksek puan alan öğrencilerin yüksek statüye sahip, yüksek gelir getiren ve toplumda saygı duyulan meslekleri seçmelerine bağlanabilir (Sarıkaya, Khorshid; 2009, s.411). Sarıkaya ve Khorshid'ın çalışması 2009 yılına ait olduğu için puan hesaplamaları, puanların anlamları o döneme göre yorumlanmalıdır. O dönemki sistem ÖSYS sistemidir.) Görüntüye göre daha prestijli, daha kariyerli bir meslek seçmiş olabilir; fakat doğru mesleği seçmediği için seçilen meslekten doyum da verim de düşük olur.

10. Sıralama (Tercih) Hatası: Üniversiteye girecek öğrenciler (ki bu öğrenciler meslek seçen gençlerdir) bölümlerini seçerken puanlarını baz alarak belli bir tercih sırası oluştururlar. Bu tercihler belli süzgeçlerden geçerek oluşur. Bu süzgeçler tercihlerin bölüm seçimine doğrudan etkisi vardır. Burada sözü edilen süzgeçler; yine meslek seçimini etkileyen diğer değişkenlerdir. (İş imkânı, aile etkisi, toplum baskısı, gelir durumu vd.) Kişi burada ilgi ve yeteneğine göre bir meslek araştırıp seçmediği durumlarda istek dışı tercihler yapmaktadır. Bu da gencin verimi ve doyumunu düşük meslek seçmesi anlamına gelir ki bu sıralama hatasıdır. Sıralama hatası genellikle yanlış rehberlik ile oluşur. Çünkü özellikle ülkemizde üniversite tercih döneminde genellikle ilk tercihler puanların üstünde tercih yapma “geleneği” vardır. Bu durumun yaşanmasının sebebi ülkede sıralama ve tercihlerin az yapılması sonucu yüksek bir bölüme yerleşebilme ihtimalidir. Bu çok küçük bir ihtimal olduğu için öğrenciler arasında “ölü tercih” adını almıştır. Öğrenci bu durumlarda o bölümün kendisine gelmeyeceği düşüncesi ile tercih yapmıştır. İsteddiği bölümden önce yazdığı için tercih hatası yapmıştır. Bu durumda birey doğru mesleği seçememiş olur. Puanı düşük olan öğrenciler çaresizlik ile sıralama yapmaktadır. Öğrencilerin üniversite tercih sırasına göre mesleği tercih etme nedenleri incelediğinde; üniversiteyi 1- 6 tercih arası kazanan öğrencilerin %37,8'inin meslekle ilgili olumlu görüşleri 13- 18 arası tercih yapan öğrencilerin %17,4'ü başkalarının önerileri üzerine, 19- 24 arası tercih ile kazanan öğrencilerin %30,4'ü çaresizlik duyguları yaşadığı için, 13- 18 arası tercih yapan öğrencilerin %39,7'sinin avantajları ön planda tuttuğu mesleği seçtiği saptanmıştır. Yapılan ki- kare analizinde bu farkın anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2= 27,764$, s.d.= 9, $p= 0,001$, $p<0,05$). Sonuçta 19-24 tercihlerini yapan öğrencilerin çaresizlik duygusu yaşadığı için meslek seçimini yapma oranı diğer tercihleri yapan öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç öğrencilerin başka çıkar yol bulamadığı için, sadece üniversite mezunu olabilmek için bu mesleği seçtiklerini düşündürmektedir.

Bireysel meslek danışmanlığının kariyer kararsızlığı ve kişisel kararsızlığı düzeltmede başarılı olduğu saptanmıştır (akt. Sarıkaya, Khorshid; 2009,s.412).

11.Yaş: Gençlerin meslek seçimlerinde yaşın çok önemli bir etkisi vardır. Bireyler henüz çocuk yaşta iken meslek seçimlerini -gelişim psikoloğu J. Piaget'e göre "hayali dönem" adını verdiği- oyun döneminde (3-8 yaş) yaparlar. Bu seçimler adı üstünde hayali döneme ait olduğu için genelde oynanan oyunların etkisi veya izlenen bir çizgi filmde olur. Bunlar gerçek dışı değişkenler olduğu için meslekler de hayali olur. Özellikle okulöncesi dönemde çocuklarda bu duruma sıkça rastlanır. Dolayısıyla küçük yaşta seçilen mesleğin herhangi bir ehemmiyeti olmayacaktır. Meslek seçmek için önemli olan kritik yaş döneminde seçilmelidir. Sarıkaya ve Khorshid'in araştırması da bunu desteklemektedir. Bu anlamda yaşı büyük olan gençlerin mesleklere karşı tutumu olumludur. Meslek seçerken daha rasyonel meslek seçebilme durumları söz konusudur. Yaşı küçük olan gençler yönlendirilmeye açık olduğundan çevresinden etkilenme durumları söz konusudur. Yaşı büyük olan öğrencilerin meslekle ilgili olumlu görüşlerinin daha yüksek olmasının sebebi, daha mantıklı düşünmek, ailesinin ve çevresinin etkisi altında kalmamalarına ve daha fazla olgunlaştıkları için; meslek seçimi yaparken istedikleri meslekleri seçmesine bağlanabilir (Sarıkaya, Khorshid; 2009, s.412).

12.Cinsiyet: Gençlerin meslek seçimi üzerinde cinsiyet faktörünün de büyük bir etkisi olduğuna hiç kuşku yoktur. Bireyler meslek seçerken ilgi ve yeteneği ışığında seçmesi gerektiğini bilir. Fakat sadece ilgi ve yetenek yeterli değildir. Çünkü bireyler cinsiyetlerine uygun meslekler seçerler. Bu da toplumun yapısı ve biyolojik alt yapı ile ilgili bir durumdur. Dünyanın büyük bir çoğunluğunda ataerkil anlayış hâkimdir. Bu da mesleklerde kadın erkek ayırımını ortaya çıkarmaktadır. Biyolojik olarak da kadınların daha ince motor yeteneklerinin geliştiği, erkeklerin ise kadınlara göre daha kaba motor yeteneklerinin geliştiği bilgisi aşikardır. Toplumsal olarak da erkeklerin kadınlara göre daha fazla zorlukla karşılaştığı düşüncesi hâkimdir. Çünkü meslek, çalışma, iş yaşamı denilince zihinde oluşan şema erkek şemasıdır. Bunun bir sebebi de erkeklerin kas gücü olarak kadınlardan daha gelişkin olmasıdır. Bunun tam tersi bulgular da mevcuttur. "Mesleki Karar Vermede Güçlükler" adlı envanteri kullandıkları araştırmalarında envanterlerinin bir alt boyutu olan meslek seçimine ilişkin işlevsel olmayan inançlar kategorisinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla güçlükle karşılaştıkları görülmüştür. Bu sonuç Herring'in (1990) araştırmasında elde ettiği bulgu ile çelişmektedir (Bacanlı, 2012, s.87). Cinsiyete dayalı meslek seçiminin bir diğer önemli boyutu yine ataerkil toplum olmanın bir sonucu olan serbestlik durumudur. Erkekler kadınlara göre daha ev dışında vakit geçirmektedirler. Ev dışında fazlaca vakit

geçiren erkek genç çevresinden etkilenme durumu söz konusudur. Kadınlar ise daha zamanlarının çoğunu evde geçirdikleri görülmektedir. Dolayısıyla meslek seçiminde erkekler dışarıdan etkilenirken kadınlar ise derslerden veya aile rehberliğinden etkilendiklerini söylemek mümkündür. Cinsiyete göre yapılan analizlerde kız öğrenciler babalarından, seçimlik derslerden, derslere karşı ilgilerinden, meslek inceleme gezilerinden ve meslekler rehberi kitabından daha çok yararlanırken, erkek öğrenciler de okul dışında ve tatillerde çalıştıkları işlerden yararlandıklarını belirtmişlerdir (Özyürek, Atıcı ;2002, s.35) Görüldüğü gibi kadınlar erkeklerden daha makul kaynaklara göre meslek seçtikleri için daha başarılı olma ihtimalleri yüksektir. Buradaki başarı mesleki doyum ve mesleki verimdir. Araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha çok kaynaktan yararlanmaları, onların daha “olgun” tercihler yaptıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu yorum önceki bulgular ile tutarlı görülmektedir. Örneğin tıp fakültesinde bulunan kız öğrencilerin daha özgül mesleki seçenekleri düşünebildiklerini ve mesleki kimliklerini daha iyi tanıdıkları vurgulanmaktadır. Diğer yandan, liseli erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla çalışma dünyası ile daha çok ilgilendikleri bulunmuştur. Bu araştırmada da erkek öğrencilerin, özellikle okul dışında ya da tatillerde çalıştıkları işlerden daha çok yararlanmış olduklarını ifade etmeleri, bu yaşantılar sayesinde önemli bilgiler topladıkları şeklinde yorumlanabilir (Özyürek, Atıcı ;2002, s.38)

GENÇLER MESLEĞİNİ NASIL SEÇMELİ?

Bir önceki başlık altında gençlerin mesleklerini nasıl seçtiklerini ele aldık. Bu başlık altında gençlerin reelde nasıl meslek seçtiklerini göstermektedir. Gençlerin meslek seçimindeki kriterlerin bazılarının rasyonel, bazılarının antirasyonel, bazılarının özgürce seçimler, bazılarının başkalarının etkisi altında kalarak kararlar verdiğini gördük. Bu da yanlış ve doğru kararların iç içe geçmesine sebep olmaktadır. Bu başlık altında ise gençlerin mesleklerini seçerken hangi kriterlere dikkat etmesi gerektiğini ele alacağız. Bu kriterler de birbirinden tamamen bağımsız değildir, net çizgilerle ayırmamak gerekir. Mesela ilgi ve yetenek kriterinin doğru bir şekilde yerine getirilebilmesi için özgür seçimlerin olması gerekir, bunun için de ülkedeki eğitim politikaları bir çerçeve çizmektedir. Buradaki uygun meslek seçim yöntemleri yukarıdaki başlık altında işlenen gençlerin nasıl meslek seçtikleri yöntemlerinin antitezi değildir. Çünkü yukarıdaki başlıkta işlenen bazı kriterler mantık çerçevesindeki seçimlerdir. Bu kriterler dışında da meslek seçme gerekçeleri de mevcuttur. Fakat burada ele alınan kriterler optimum, meslek seçimi için olmazsa olmazlardır.

1.İlgi ve Yetenek: Günümüzde gençler meslek seçiminde akılcı olmayan meslek seçimi yöntemlerine eğilim gösterdiğini görmekteyiz. Meslek seçiminde gençlerin dikkat

etmesi gereken en önemli kriter gençlerin kendi ilgi ve yeteneklerinin farkında olmasıdır. İlgi ve yeteneklerinin açığa çıkması için genç her şeyden önce kendisini tanımalıdır. Kişi kendisini doğru bir şekilde tanımadığı zaman sadece meslek konusunda değil hayattaki en kritik kararlarını verirken yanlış yola sapması kuvvetle muhtemeldir. Bu konuda gençlerin yalnız başına değil özellikle ailesi, okulu ve çevresine önemli işler düşmektedir. Kişinin kendisini tanıması yolunda kişiye yardımcı olmalıdır. Aile çocuğun ileride özgür bir birey olacağını, her zaman aileye bağımlı kalmayacağını göz önünde bulundurarak bireyin özgür ve doğru karar vermesine yardımcı olmalıdır. Aileden sonraki bir diğer önemli kurum ise eğitim kurumudur. Öğretmenlerin doğru rehberlik ile gencin kendisini tanımasına yardımcı olup kendi kararlarını verebilecek seviyeye getirmelidir. Meslek dışında evlilik gibi kararlar da gencin sonraki yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir. Evlilik dışında sosyal çevresini de yanlış insanlar üzerine inşa etmek zorunda kalmaktadır. Netice olarak “Kendisini tanımayan hiçbir şeyi tanıyamaz.” genellemesi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla kişi kendisini tanıdığı zaman ilgi ve yeteneklerini açığa çıkarıp yanlış seçenekleri eleyerek doğru yola girmeye başlamış demektir. Gençlerin meslek seçimi de bu noktada devreye girmektedir. Burada genç meslekleri analiz etmelidir. Her mesleği sistemli bir şekilde inceleyip avantaj ve dezavantajlarını zihinde analiz edip karar vermelidir. Burada avantaj ve dezavantaj noktasında önemli olan bir husus vardır. Bir mesleğin herhangi bir özelliği bir kişi için avantaj iken başka bir kişi için dezavantaj olabilmektedir. İşte tam da bu noktada biyolojik ve psikolojik anlamda bireysel farklılıkları devreye girmektedir. Bu yüzden iyi meslek kötü meslek yoktur. Kişiler için doğru meslek yanlış meslek vardır.

2. Seçimde Özgürlük: Meslek seçiminde doğru karar alınabilmesinin bir diğer önemli kriteri ise bireylere özgür seçim hakkının tanınmasıdır. Bireylerin seçim özgürlüğü olmadığı zaman ailelerine bağımlı ya da tamamen ters bir şekilde davranabilirler. Marcia ve Erikson bu kavramları yalnızca meslek açısından değil kimlik açısından, kişilik açısından ele almıştır. Kişilik meslek seçmekten daha geniş bir kavramdır. Bu yüzden bireylere özgür seçim hakkının tanınmaması kişinin değil mesleğini, bütün hayatının bağımlı olması anlamına gelmektedir. Bağımlı olan bireylerin başkalarının kendisi hakkında doğru kararlar olsa dahi mutlu olma ihtimali düşüktür. Çünkü insanlar doğası gereği bir şeyi kendisi başardığı zaman tatmin olur. Dolayısıyla gençlerin hayatında önemli bir yer tutan meslek seçiminde özgürlük hakkı tanınmalıdır. Yanlış karar verse dahi seçimde özgür olunmalıdır. Yanlış kararından vazgeçilmek isteniyorsa da doğru rehberlik ile yaklaşıp kişinin kendi yanlışını kendisinin görmesi sağlanmalıdır.

3.Kişilik: Yukarıda daha önce psikolog James Marcia ve Erik Erikson'un kimlik statülerinden bahsedilmişti. Kimlik demek bireyin hayattaki davranış örüntülerinin tamamının bir vücutta hayat bulması demektir. Bireyin kimliği ile kişiliği iç içe geçmiş iki kavramdır. Bireylerin kişiliği küçük yaşlardan itibaren belli etkilerle (okul, aile vs.) oluşmaya başlamaktadır. Tanımı gereği kişilikte hayat boyunca yaşanan bütün olayların etkisi vardır. Gencin meslek seçimini yaptığı dönemde ise kişiliğin önemli bir yeri bulunmaktadır. Birey Marcia ve Erikson'un kimlik türleri dikkate alındığı zaman mesleği konusunda birçok bilgi açığa çıkmaktadır. Mesela “ters kimlik” statüsünde dindar bir ailenin çocuğunun ateist olma eğiliminde olması; hâkim ve ya savcı bir kişinin suç işleyen çocuklarının olması ters kimlik statüsüne örnektir. Erikson'un bir diğer kimlik türünde ise “gölgelenmiş kimlik” vardır. Burada aile baskısı ile elde edilmiş bir kimlik ve meslekten söz eder. Marcia'nın “ipotekli kimlik” tanımında ise tamamıyla kişinin kararlarının olmadığını, hayata dair bütün kararlarını ailesine bırakmış olma durumu söz konusudur. Kişilerin bu ve buna benzer kimlik tiplerinde en büyük pay ailelere, ebeveynlere aittir. Bireylerin kendi kimliklerini ve kişiliklerini ilgi ve yetenekleri ışığında özgür seçimlerine bırakmalıdır. Ki burada Marcia'nın “başarılı kimlik” statüsünden söz edilecektir. Birey burada kendi seçimlerini kendisi yapmaktadır. Bu konuda ailesi tarafından desteklenmektedir. Başka bir durum olan ailesinin istediği bir mesleği de kişi seçmekten memnun ise yine başarılı kimlik statüsüne sahiptir denilir. Ailesinin istemediği bir mesleği kişi kendisi istiyor ise ve kendi istediği mesleği seçiyorsa yine başarılı kimlik statüsüne sahiptir. Marcia'nın kuramına göre dikkat edilmesi gereken en önemli nokta bireylerin seçiminin kendisinin yaptığı ve seçimlerinin peşinden sonuna kadar gitmeye çalışmaktadır.

4.Ülkedeki Eğitim Politikaları: Bireyler meslek ve iş seçimlerini yaparken sadece bireysel farklılıklar bazında kendi özgür seçimini yapamaz. Bunun için içinde yaşanılan ülkenin eğitim ve politikaları da önemli yer kaplar. Çünkü insanların sınırlarını içinde bulunan toplumun yazılı-sözlü olan değerler, normlar ve kurallar belirlemektedir. Her toplumun kendine özgü değerleri, normları ve kuralları olduğunu düşünürsek, bireylerin seçimleri de bu yönde değişkenlik gösterecektir. Kişiler kendilerini daraltılar bu kurallar ve koşullar karşısında seçim yaparken aynı zamanda ülkenin bürokrat ve siyasetçileri de kişilerin ilgi, ihtiyaç ve isteklerine objektif bir şekilde yasal çerçeveyi oluşturmalıdır. Bu konuda her devletin fırsat eşitliği ve şartlar eşitliği ilkesi ile davranmalıdır. Yasal çerçeveyi bu ilkeler ışığında oluşturmalıdır. Özellikle bazı ülkelerde fırsat eşitliği olmasına karşın şartlar eşitliği ilkesi bulunmamaktadır. Bu da adil olmayan seçimleri ön plana çıkarmaktadır. Özellikle liberal ekonomi sisteminin olduğu ülkelerde fırsat eşitliğinin yaratmış olduğu bir eşitsizlik söz

konusudur. Mesela; zengin bir ailenin çocuğu ve fakir ailenin çocuğu aynı sınava tabi tutulduğu zaman fırsat eşitliği ilkesi yerine getirilmiş olur. Fakat buradaki eşitsizlik sürece yansımıştır. Zengin ailenin çocuğu süreç içerisinde en iyi şartlarda sınava hazırlanmıştır. Sınav kaygısından başka bir kaygısı olmamaktadır. Özel eğitim ve öğretim sürecinden geçtikten sonra sınava girmektedir. Buna karşılık fakir ailenin çocuğu hem sınava hazırlanıp hem de ailesinin ekonomik sıkıntılarını gidermek isteyebilir veya köydeki bir çoban sürü yayarken sınava hazırlanmak durumunda olabilir. Sınava girerken ki fırsat eşitliği sürece yansımadığı için şartlar eşitlenmemiş olacaktır. Bu durumda devlet yöneticileri gençlerin geleceğini etkileyen her sınav için her eğitim ve öğretim basamağı için adil bir eğitim sınav sistemini uygun politikalarla desteklemek zorundadır. Aksi takdirde hem gençler ilgi ve isteği olan mesleklere yönelememektedir hem de toplumsal eşitsizlik ortaya çıkmaktadır ki bu o toplum açısından bir kaos sebebi olabilir. Öyle ki bazen şartlar öyle eşitsiz hale gelir ki geri planda kalmış, ekonomik yoksulluk çeken ailelerin çocukları bazı mesleklerin varlığından bile haberdar değildir. Başka bir durum ise gençler ilgi ve isteği olan meslek dallarını ancak maddi kaygılarının üstesinden geldikten sonra hobi olarak yapma yoluna gitmektedirler. Tüm sıkıntıların genel çerçevesini oluşturan temel etken, ülkelerin eğitim politikalarını güncelleyip geliştirerek adalet ilkesi doğrultusunda yapıp yapmamasından kaynaklıdır.

Ülke yöneticilerinin bireylere mesleki eğitim yapma konusunda da belli hizmetleri olmalıdır. Çünkü mesleki eğitimlerle bireyler hem daha önce seçmiş olduğu mesleğin ayrıntısını görecek; bilmediği avantajlarını, dezavantajlarını görecek hem de yeni meslekler tanıyacaktır. Bu mesleki eğitimlerin temelinde akademik hareketlilik, diploma denkliği ve yüksek öğretim kurumlarında yapılacak olan düzenlemelerdir.

Akademik Hareketlilik: Küreselleşmenin bir gerekliliği olarak bilgiye ulaşma konusunda ülkelerin yapması gerek ödevler vardır. Bunun başında bilgi ve birikimlerin evrenselleşmesidir. Bilgi ve bilimin geniş kitlelere ulaşması, geniş kitlelerden alınması konusu akademik hareketlilik ile ilgilidir. Bunun başında ise akademi kurumlarının devletin doğru politikaları gelir. Bu konuda akademisyenlerin ve öğrencilerin yurt dışı eğitim programlarına dahil olması gerekmektedir. Bunun için teknolojiyi geliştirmek ve gelişmiş teknolojiden yararlanmak zorunluluğu vardır. Özellikle akademik hareketlilik konusunda Avrupa Birliği ülkelerinin ve UNESCO'nun fazlaca çalışması bulunmaktadır. Bilginin evrenselliği ve nesillere doğal bir miras gibi aktarılabilmesi oldukça önemlidir. Ancak özellikle son yıllarda artan bilgi yoğunluğuna rağmen bilgiye ulaşım çabaları yetersiz kalmış, bilginin yenilenmesi yeni teknolojilerin kullanılmasını zorunlu kılmıştır. İşte bu sorunlar ışığında bilgiye ulaşım olanaklarının zorlanması amacıyla akademik hareketlilik eylemleri

planlanmıştır. UNESCO'nun 1996-2001 yıllarını kapsayan orta vadeli stratejisinde akademik hareketlilik teşvik edilmekte, diploma ile edinilen becerilerin tanınması için girişimlerde bulunmaktadır. UNESCO, diploma denkliklerinin sağlanması amacıyla 11 Nisan 1997'de Avrupa Konseyi ile beraber 36 ülkenin katılımıyla Lizbon anlaşmasını imzalamıştır. Türkiye bahsi olunan bu anlaşmayı imzalamamış, imzalayan ülkelerden sadece Azerbaycan, Estonya ve İsviçre kendi parlamentolarında onaylamışlardır (Tuncer ve Taşpınar, 2004: 2).

Murat TUNCER ve Mehmet TAŞPINAR'ın 2004 yılındaki çalışmasında Lizbon Anlaşmasını imzalayacak ülkelerden uymasını istediği maddeler aşağıdakilerdir.

- İlk ve Ortaöğretim sürelerindeki değişikliklerin giderilmesi
- Teorik olmayan konularda Ortaöğretim programlarındaki farklılıkların giderilmesi
- Ülkelerin genellikle kendi eğitim sistemlerinin en iyi olduğunu vurgulayarak uzlaşmayı kabul etmemesinden doğan anlaşmazlıkların giderilmesi

Yüksek öğretim sistemlerinde görülen farklılıklar ise şunlardır:

- Yüksek öğretim sistemlerinin bazı ülkelerde iki bazı ülkelerde üç aşamalı olması
- Master ve Doktora dereceleri ve terimlerinin ülkeden ülkeye farklılık arz etmesi
- Bazı yükseköğretim sistemlerinin formasyon vermeye yönelik olmasına karşın bazılarının ilk yıllardan itibaren özel konulara yönelmeleri
- Bazı ülkelerde üniversitenin yanında üniversite olmayan kuruluşlarında olması

Diplomaların Denkliği: Ülkeler arasında eğitim farklılıkları olduğu için ve siyasi sebeplerle bir ülkede bir okuldan mezun olununca başka ülkeler tarafından bu mezuniyet herhangi bir anlam taşımamaktadır. Bunun için yine ülkelerin birbirleriyle eğitim sistemi üzerinde uzlaşarak diplomaların denkliğini kabul etmesi gerekmektedir. Bu bilginin evrenselliği, geliştirilmesi ve güncellenmesi açısından önemlidir. Devletler bu fikri karşılıklı anlaşmalar ile akademik çevrelerin diploma denkliği ışığında bilgi alışverişi yapması için gereklidir.

Avrupa'daki eğitim sorunlarında biri de diploma ve derecelerin karşılıklı tanınması konusunda ortak bir eğilimin belirlenememesinden kaynaklanmaktadır. Çeşitli kurum ve kuruluşlar, diploma ve derecelerin tanınması yolunda çalışmalar yapmaktadır. Bu kuruluşlar şunlardır:

- Avrupa Birliği
- Avrupa Konseyi
- UNESCO'nun Avrupa Bölgesi (CEPES-European Centre for Higher Education)
- İskandinav Bakanlar Konseyi (Nordic Council of Ministers)

Karadeniz Ekonomik İşbirliği'ne üye olan ülkelerde de diploma ve derecelerin karşılıklı olarak tanınması yönünde çalışmalara başlanmıştır. Avrupa Bölgesinde, diploma ve derecelerin tanınması doğrultusunda bilgi alışverişi yapan ve konuyla ilgili doküman hazırlayan iki çalışma grubu bulunmaktadır:

- Avrupa Konseyi ve UNESCO tarafından desteklenen ENIC Networks (European Networks of National Information Centers on academic recognition and mobility)
- Avrupa Birliği tarafından desteklenen NARIC Networks (Networks of National Academic Recognition Information Centers) (Tuncer, Taşpınar; 2004, s.2).

Yükseköğretimde Düzenlemeler: Murat TUNCER ve Mehmet TAŞPINAR'ın 2004 yılındaki çalışmasında YÖK'e ait 2002 yılına ait şu bilgilerini aktarmaktadır.

AB eğitimin kalitesi, süresi ve uluslararası tanınırlığı konusunda OECD ile birlikte çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar kapsamında yükseköğretim sistemlerindeki farklılıkların giderilmesi ve ortak bir eğitim sistemi teşekkülü için 25 Mayıs 1998 tarihli Sorbon Deklarasyonu ve 19 Haziran 1999 tarihli Bolonya Deklarasyonu önemli temel taşları olarak kabul edilmektedir.

Avrupa'daki bir başka eğilim lisans sürelerinin kısaltılmasıdır. Master ve Doktora süreleri bakımından da farklılıklar vardır. Lisans sürelerinin kısaltılmasının temelinde aşağıdaki sorunlar vardır.

- Bilgi yükü fazla 'ansiklopedik' programlar
- Mezunlar arasındaki yüksek işsizlik oranları
- Eğitimin ücretsiz olması, yükseköğretime girişte seçme sınavı yapılmadığından gelişigüzel yapılan tercihler ve bunun doğal sonucu olarak oluşan düşük motivasyon
- Öğrencilerin bir taraftan eğitimlerine devam etmeleri diğer taraftan çalışmalarıdır.

5.Çağa ve Konjunktüre Uygun Seçimler: Gençlerin meslek seçimi ile ilgi olan önemli etkenlerden bir tanesi de yaşanan döneme ve içinde bulunulan toplumun yapısına göre tahlil yapıp sonra seçim yapmaktır. Bunun için gençler doğru rehberlik ve araştırmalar sonucunda kendi ilgi ve ihtiyaçlarını da göz önünde tutarak seçimlerini yapmalıdır. Aksi takdirde kullanım süresi geçmiş meslekler seçmek zorunda kalınır ve bu da bireyi hem maddi hem de manevi olarak doyuma ulaştırmaz. Mesela geçmişte otomobillerin henüz icat edilmediği veya bu kadar yaygınlaşmadığı dönemde "nalbantlık" revaçta olan bir meslekti. Çünkü en önemli ulaşım aracı hayvanlardı ve "at" bu konuda en gözde hayvandı. Fakat şu anda ulaşım konusunda hayvanlara ihtiyaç duyulmadığı için bu mesleğin doyurucu olması beklenmez. Aynı dönemde de otomobiller bu kadar yaygın olmadığı için otomobil tamirciliği de o dönemde doğru bir meslek olmazdı.

SONUÇ

Meslek seçimi her bireyin hayatını etkileyen en önemli dönemeçlerden bir tanesidir. Bu dönemeci sağlıklı bir şekilde dönebilmek için seçimleri doğru bir şekilde yapmak zorundadır. Bu seçimleri doğru yapabilmek adına birden fazla değişken vardır. Bu değişkenler yukarıda başlıklar halinde verilmiştir. Başlıklar halinde verilmiş olması her başlığın birbirinden bağımsız olması anlamına gelmemektedir. Çünkü bir kişi seçim yaparken mesleğin statüsünü düşünürken diğer şartları da göz önünde tutmak gerekmektedir. Mesela ailenin veya toplumun tutumunu görmezden gelemeyiz. Bir kişi için mesleğin iş imkânları seçme sebebi iken başka bir kişi için doyuma ulaşmak önemli olan ölçüttür. Sadece bireysel farklılıklar meslek seçimi için yeterli değildir içinde yaşanılan toplumun yönetim şekli de sınırlar çizmektedir. Bu sınırlar dâhilinde de hareket etmek zorundadır. Elde olan ve elde olmayan sebepler bireyler tarafından doğru bir şekilde analiz edildikten sonra seçimler yapılmalıdır. Meslek seçiminde rehberlik yaparken doğruyu yanlış değil meslekleri doğru bir şekilde tanıtmak gerekmektedir. Zaten rehberliğin temelinde de doğruyu yanlış göstermek değil yol göstermek felsefesi vardır. Son olarak meslek seçimi bireyler açısından hayati değer taşıyor ve seçimi konusunda bireylerin özgür olması gerekmektedir. Seçimini özgürce yapan birey sonuçlar karşısında kimseyi sorumlu tutmayacaktır; tutamayacaktır.

KAYNAKÇA

Aytaç, Serpil (1997). Çalışma Yaşamında Kariyer, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Bacanlı, F. (2012). “Kariyer Karar Verme Güçlükleri ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançların İlişkisi” Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(37).

Bozgeyikli, H. (2004). “Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11,221-234.

Demirbilek, Tunç (1994). “Örgütlerde Kariyer Danışmanlığı Hizmetleri”, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2), 71-85.

Dinç, E. (2008) “Meslek Seçiminde Etkili Faktörlerin İncelenmesi: Meslek Yüksekokulu-Muhasebe Programı Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma” Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2(16), 90-106.

Erdayı, A.U. (2009) “Dünyada Genç İşsizliği Sorununun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye” Çalışma ve Toplum, İstanbul.

Erdem, A.Y.; BİLGE, F (2008) “Lise Öğrencileri İçin Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeğinin Geliştirilmesi” Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 29(3).

Karaca, S. (2005). Üniversite son sınıf öğrencilerinin iş bulma konusundaki kaygı düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış lisans tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu.

Koroğlu, Ö. (2014). “Meslek Seçim ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi: Turizm Rehberliği Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma” Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2 (19), 137-157.

Kuzgun, Y. (1994). Çağdaş İnsanın En Önemli Kararı Meslek Seçimi, Bilim ve Teknik, http://vizyon21yy.com/documan/egitim_ogretim/rehberlik/mesleki_tanitim/Meslek_Secimi.pdf, 26.12.2013.

Murat, S. Ve Şahin, L. (2011). “Nedenleri ve Sonuçları Bakımından Gençler Arasında Yaygınlaşan İşsizlik” İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi, 44, 1-48.

Özyürek, R. ve Atıcı, M. K. (2002) “Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi Kararlarında Kendilerine Yardım Eden Kaynakların Belirlenmesi” Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 17(2), 33-43.

Sarıkaya, T. ve Khorshid, L. (2009) “Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi” Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(2), 393-423.

Seçer, B. ve Çınar, E. (2011) “Bireycilik ve Yeni Kariyer Yönelimleri” Yönetim ve Ekonomi, 2 (18).

Tuncer, M. ve Taşpınar, M. (2004) “Avrupa Birliğinde Eğitim ve Mesleki Eğitim Yönelimleri” XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya.

Tuzcuoğlu, S. (1994). “Meslek Seçimi ve Önemi”, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 6: 265-280.

Uyguç, N. (2003) “Cinsiyet, Bireysel Değerler ve Meslek Seçimi” D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi, 1(18).

Yanikkerem E., Altınparmak, S. ve Karadeniz, G. (2004). “Gençlerin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler ve Benlik Saygıları”, Nursing Forum Dergisi, 7(2) :61- 62.